

Rūdolfs Šteiners

SAPROTIET VIENS OTRU

Dornaha, 1918. gada 21. decembris

Fragments

Redziet, es bieži esmu teicis: nav nekāda pamata vieglprātīgi mierināt sevi attiecībā uz mūsu laika nelaimi vai vienkārši aizvērt acis uz to. Bet nav arī pamata pesimismam. Ir tikai jāpārdomā sekojošais. Pēdējo 4,5 gadu laikā uz Zemes ir noticis kaut kas briesmīgs. Bet kas šajā briesmīgajā ir būtisks? Būtisks ir tas, ko piedzīvojušas cilvēku dvēseles, protams, attiecībā uz šo dvēseļu attīstību visas Zemes attīstības ietvaros. Un te rodas kāds ļoti svarīgs un smags jautājums. Šis jautājums ir paradokss, bet tikai tādēļ, ka tas ir smags un parastai domāšanai neierasts. Šis jautājums skan šādi: vai iespējams vēlēties, lai cilvēce bez šādas katastrofas vienkārši dzīvotu tālāk, kā viņa bija radusi līdz pat 1914. gadam? Vai to iespējams tā vienkārši vēlēties? Uzdodot šo jautājumu, es gribu vēlreiz atgādināt jums, ko tiku teicis pirms šīs kara katastrofas savā Vīnes ciklā, proti: ja pavēro to, kā dzīvo cilvēku pasaule, cilvēku savstarpējās attiecības, sociālo dzīvi, tā izskatās līdzīga cilvēci pārņēmušam audzējam (*Karzinom*), vēzim. Cilvēki neievēro šo sociālās kopienas audzēju. Viņi negrib redzēt faktisko situāciju. Bet neviens, kurš lūkojas pietiekami dziļi, nevar apgalvot, ka cilvēcei būtu labāk, ja tā turpinātu dzīvot kā līdz šim, jo tad tā arvien vairāk attālinātos no gara. Un tie, kurus mēs uzlūkojam ar lielām sāpēm, kuri tika aizmēzti no fiziskā plāna šajā šausmīgajā katastrofā un tagad dzīvo kā dvēseles, viņi visvairāk domā par to, cik ļoti viņu tagadējais stāvoklis, pavadot savas dzīves atlikušo, neizdzīvoto daļu garīgajā pasaulē, atšķiras no tā, kurā viņi nokļūtu, ja karma būtu tos atstājusi uz fiziskās Zemes.

... *Sub specie aeterni*, no mūžības redzespunkta mēs tomēr uztveram lietas citādi. Tas nu ir jāatzīst. Tikai nedrīkst to uztvert vieglprātīgi. Nenoliedzami ir ārkārtīgi skumji, kā šī katastrofa izvērās, taču nenoliedzami, mani mīļie draugi, ir arī tas, ka, pateicoties šai katastrofai, cilvēce tika pasargāta no šausmīga kritiena materiālismā un utilitārisma. Lai arī šodien to vēl nevar redzēt, taču tas būs redzams, pirmkārt, vidējās zemēs un austrumos, kur iekārtas vietā, kas uzņēmusi sevī materiālismu, pašlaik attīstās haoss. Protams, nevar bez ciešanām runāt par šo haosu, kas pārņēmis vidienes un austrumu zemes, un ārējie notikumi nesola to drīzumā pārveidot harmonijā, bet var redzēt ko citu: šis haoss radīs pasauli, kas ārējā, fiziskā plānā tuvākajā nākotnē piedāvās ārkārtīgi maz. Fiziskajā plānā svētība vidienes un austrumu zemēm nebūs liela. Cilvēka fiziskā esamība caur ārējiem spēkiem netiks pietiekami nodrošināta. Cilvēkam pašam sevī būs jārod pamats, uz kura viņš varētu stāvēt droši. Un centieni atrast sevī šo stingro pamatu varēs viņam norādīt ceļu, kas ved gara pasaulē. Viņš varēs pieņemt lēmumu, vai doties pretī garam, jo nākotnē tikai no gara var nākt svētība un vispār kas labs. Jo nākotnei, mani mīļie draugi, ir būtiski, lai ārēji fiziskais dzīves aspekts nespēlētu mūsu dzīvē pārāk lielu lomu, lai mūsu fiziskais ķermenis vairs nebūtu tik vesels, kā tas bija pagājušos laikos, lai tajā būtu vairāk nāves, nekā tas bija pagājušos laikos. Un nepieciešama sapratne, ka nevis mūsu miesa var atrisināt pasaules mīklu, bet no gara pasaules nākošais sociālās iekārtas impulss, un tas notiks, ja mēs iespējami maz spēsim

saistīt sevi ar fizisko pasauli. Fiziskā pasaule varēs izveidoties harmoniski tikai tad, ja tās veidols tiks meklēts gara pasaulē. Bībele, mani mīļie draugi, savās pirmajās lappusēs nestāsta, ka Arimans un Lucifers padzina cilvēkus no paradīzes, bet tas bija pats Dievs Jahve. Mēs zinām arī, ka šī padzīšana no paradīzes nozīmē cilvēka atbrīvošanu, ka šīs padzīšanas rezultātā viņš var piedzīvot brīvību. Viņam tika dota šī iespēja un iesēta brīvības sēkla. Vai arī tā nav dievišķā gudrība, kas padzen cilvēkus no materiālismā un utilitārisma sirgstošās šodienas pie sākotnējām atziņām, kuru sapratne varētu būt derīga pasaulei? Pēdējo 4,5 gadu laikā piedzīvotās sāpes vēsta, ka gars vēlas pacelt ārējo parādību plīvuru; cilvēkiem nelaimē jāmacās pievērsties garīgām atklāsmēm, un tā būs viņu svētība.

Šie vārdi dažiem laikabiedriem šķitīs paradoksāli, taču tā ir valoda, kādā pie mums vērsās Kristus, kādā Viņš vēlas runāt ar mums. Kristietība attīstās reizē ar cilvēci, un cilvēki ir aicināti tās patiesības uztvert arvien jaunā veidā. Taču vienīgi tad, ja tās tiek uztvertas garīgi. Golgātas mistērija, mani mīļie draugi, ir garīgs notikums, kas reiz ienāca Zemes attīstībā. Pilnīgi to izprast var, tikai pateicoties garīgai izziņai. Un tāpat, kā reiz, pateicoties lielai nelaimei, cilvēce jau atrada Kristu, arī šodien caur nelaيمي mums Kristus jāmeklē vēlreiz.

Jā, mani mīļie draugi, tas nebūt nav vienkāršs mierinājums. Taču dziļākā šī vārda nozīmē tas tomēr ir mierinājums, turklāt vienīgais, kas atbilst mūsdienu cilvēka cieņai. Tas, protams, nav mierinājums, kas cilvēkiem saka: "Gaidiet, un bez jūsu līdzdalības viss dievišķais jums tiks dots." Tas ir mierinājums, kas saka: "Lietojiet savu spēku, un jūs redzēsiet, kā jūsu dvēselēs runā un darbojas Dievs; caur iekšējo Dievu jūs atradīsiet Dievu arī pasaulē, un, pateicoties šim Dievam, jūs pasaulē varēsiet sadarboties savā starpā!" Ir jāatsakās no pasīvas attieksmes pret pārjutekliskām atziņām. Cilvēkam jāsarosās, lai atrastu sevi iekšēji un ar iekšēju spēku atzītu sevi par pasaules locekli. Tie, kuri grib darīt cilvēkam dzīvi ērtu, runājot tēlaini, apmiglojot viņa prātu ar lētu mierinājumu un tukšu solījumu vīraku, piedāvājot viņam pasīvu – bez paša līdzdalības – ceļu pie Dieva, pretojas prasībai, kas šodien skan no gara pasaules, proti – cilvēkam jāmeklē sava vērtība, iekšēji aktīvi attīstot gara dzīvi.

Tā tam jābūt, mani mīļie draugi, tā tam jābūt, jo sevišķi ja mēs rēķināmies ar mūsu laika sociālajām prasībām. Es jau esmu norādījis uz to, ka lielākā daļa mūsdienu izglītoto cilvēku iztiek no grieķu kultūras sasniegumiem. Tikai mēs neņemam vērā, ka šī grieķu kultūra ir attīstījusies uz verdzības pamata; lielākā daļa cilvēku bija vergi, lai varētu rasties tas, ko mēs šodien izjūtam kā grieķu kultūras svētību. Ja mēs apzināmies, ka visa grieķu māksla, grieķu dzīve, grieķu zinātne un šis tas cits ir radies uz verdzības pamata, tad, mani mīļie draugi, mēs varam ar gluži citu intensitāti sev pajautāt: "Kāpēc mēs vairs nedomājam, kā domāja dižie grieķu filosofi Platons un Aristotelis, proti, ka verdzība ir pašsaprotama lieta?" Toreiz visgudrākie cilvēki uzskatīja par pašsaprotamu, ka 9/10 cilvēces bija spiesta dzīvot kā vergi. Šodien mums tas vairs nav pašsaprotams; mēs to uzskatām par cilvēka goda aizskārumu. Kas veicināja šīs pārmaiņas Rietumu cilvēces domāšanā? Tā bija kristietība. Kristietība atbrīvoja cilvēkus no verdzības, tā aizveda cilvēci līdz vismaz principā atzītai tēzei: savā dvēselē cilvēki ir līdzīgi Dieva priekšā. Šī atziņa bija tā, kas atcēla verdzību cilvēku sociālajā iekārtā. Bet mēs zinām, ka tā tomēr atstāja šo to, kas mums jānorāda arvien no jauna un no dažādiem redzespunktiem. Līdz pat mūsdienām ir saglabājies uzskats, kuru jau esmu nodēvējis par *punktum saliens* proletāriešu apziņā. Tas ir atstājis iespējamu mūsu sociālajā iekārtā nopirkt to cilvēka daļu, kura saistīta ar viņa fiziskajām un garīgajām spējām, vai arī to pārdot. Tas cilvēkus uztrauc un tracina. Tā ir īstā sociālā jautājuma sāls – cilvēka darbaspēks var tikt apmaksāts. Tas visai mūsu sociālajai kopienai piešķir egoistisku raksturu. Jo egoisms neizbēgami

valda tādā sociālā iekārtā – saprotiet mani pareizi –, kurā cilvēks ir spiests strādāt par samaksu, lai saņemtu to, kas viņam nepieciešams dzīvei. Viņam jāpelna sev, un tas ir nākamais etaps pēc verdzības, kas mums jāpārvar, jo neviens cilvēka darbs nedrīkst būt prece. Tas ir īstais sociālā jautājuma kodols, ko pārvarēs jaunā kristietība. Trīsdaļīgums, par kuru esmu jums nedaudz stāstījis, atrisina šo jautājumu, atbrīvojot preci no darbaspēka, lai nākotnē cilvēki pirktu un pārdotu tikai preces, tikai gatavus ražojumus, tikai no cilvēka atdalītus darba produktus, bet strādātu cilvēks, vadoties no brālīgas mīlestības pret citiem cilvēkiem, cenšoties nodrošināt viņu eksistenciālās vajadzības.

Tas būs garš ceļš, bet tas ļaus mums sasniegt nepieciešamo, jo nekas cits nespēs atrisināt sociālo jautājumu. Kurš tam netic, tas līdzinās tiem, kuri laikā, kad radās kristietība, teica: “Verdzībai jāpaliek mūžīgi.” Kā šiem cilvēkiem toreiz, tā arī šodien nav taisnība tam, kurš saka: “Darbam vienmēr jātiek apmaksātam.” Toreiz nebija iedomājams, ka noteikts cilvēku skaits nebūtu vergi; ne Platons, ne Aristotelis nevarēja tā domāt. Šodien visgudrākie cilvēki nespēj iedomāties, ka varētu pastāvēt sociālā struktūra, kurā darbam būtu pavisam cita nozīme, ka tas varētu netikt „apmaksāts”. Protams, arī tad darba rezultātā radīsies produkti, bet tas arī būs vienīgais, ko varēs pirkt un pārdot. Tas atbrīvos cilvēkus sociāli.

Lai saprastu šīs lietas, ir nepieciešama zināma pieredzes loģika. Bez šīs pieredzes loģikas cilvēce netiks uz priekšu, jo tā ir „degviela” tam, kas nākotnē radīsies cilvēku starpā, proti, savstarpējā sapratnē balstītai cilvēkmīlestībai. Mani mīļie draugi, šodien cilvēkiem piemīt tādas atavistisku spēju atliekas, kuru iespaidā viss joprojām tiek aplūkots caur simpātijas un antipātijas brillēm, tāpēc tas var skanēt dīvaini. Ja es, piemēram, šodien saku, ka no trim cilvēka dabas locekļiem rietumu tautas ir aicinātas izveidot tieši apakšķermeņa dabu, vidējās tautas – sirds dabu un austrumu tautas – galvas dabu, šādas lietas vēl lielā mērā tiek vērtētas dažādu aizspriedumu ietekmē. Šī vērtēšana būtu jāizbeidz, jo tieši šāda visas Zemes diferenciācija var veidot pamatu saprotošai mīlestībai. Apziņas dvēseles laikmetā nevis neprāts, bet tieši sapratne radīs īsto cilvēkmīlestību, kas izplatīsies pāri visai Zemei. Tad cilvēks visur uz Zemes varēs atrast sevi Kristū. Kristus nepieder vienai vai otrai tautai, Kristus pieder visai cilvēcei. Taču, lai iepazītu viņu kā visai cilvēcei piederošu, ir jāatvadās no dažām ilūzijām; cilvēkiem jāiemācās bez ilūzijām ieskatīties lietu patiesajā būtībā. To cilvēki šodien negrib. Tomēr es zinu, ka, izsakot šo paradoksu, es balstos Ziemassvētku miera noskaņojumā.

Mani mīļie draugi, jūs zināt: kad es runāju par šīm diferencēm, es nerunāju par atsevišķiem cilvēkiem, bet par tautām. To viegli var pārprast tie, kam pietrūkst labās gribas. Es bieži vērsu uzmanību uz to, ka netiek runāts par atsevišķu individualitāti, kas nāk no kādas tautas, bet tieši par tautām. Es lūdzu jūs ņemt to vērā, kad teikšu sekojošo. Redziet, mani mīļie draugi, aplūkosim vienu otru spriedumu, kas pēdējo 4 gadu laikā tika izveidots par dažām Viduseiropas valstīm. Es negribu izteikties par Antantes sajūsminātajiem cilvēkiem, jo es ļoti labi saprotu viņu noskaņojumu; es gan esmu tālu no tā, jo katram ir viņa viedoklis, un no zināma redzespunkta tas ir attaisnots. Bet, mani mīļie draugi, var novērsties no šī viedokļa, kas pastāvēja iepriekšējos gados, un paskatīties, par ko tas ir pārvērties mūsdienās. Varbūt tad mēs spēsim ieraudzīt ko nesaprotamu. Mēs sev jautāsim: vai nepieciešams joprojām turēties pie tiem pašiem spriedumiem, kas bija pamatoti laikā, kad Viduseiropas valstu pārstāvji vēl bija pie varas? Vai tas ir nepieciešams? Vai šodien tas ir tikpat pamatoti? Pat tikai pavirši uzlūkojot, šis tas noteikti nav izskaidrojams tāpat kā agrāk. Tomēr, ja ieskatās pamatīgāk, mani mīļie draugi, to var izskaidrot. Tas nav izskaidrojams ar atsevišķiem cilvēkiem, tas sniedzas dziļāk. Atsevišķi cilvēki rietumu zemēs grib šīs

situācijas atveseļošanās, bet to cilvēku zemapziņu, kuri vadās no savas tautas aizspriedumiem, var raksturot šādi.

Pirms dažām nedēļām es runāju par to, ka mūsu pasaules uzskatos, mūsu domāšanas veidā ir vēl daudz no Vecās derības, ka kristietības mūsos vēl ir gaužām maz. Un Jahves pielūgšanas īpatnība ir tā, ka tā neattiecas uz audzināšanā – starp dzimšanu un nāvi – saņemto, bet uz mantojumā saņemto, kas ir mūsu asinīs un kas mūs ietekmē tikai tad, kad mēs guļam, kad mēs esam ārā no savas miesas. Šis jahviskais uzskats vēl daudzviet darbojas mūsu laikā. Šajā intelektuālisma laikmetā tas līdz Kristus redzējumam var pacelties tikai tad, ja cilvēks pats ar visu spēku cenšas tuvoties garīgajai pasaulei, un nevis ar iedzimtajiem spēkiem, bet ar spēku, kas mūsos ir izveidots audzināšanas rezultātā. Pēc savas būtības Rietumi nav predestinēti pāriet no kalpošanas Jahvem pie kalpošanas Kristum. Šī predestinācija sākas tikai Eiropas vidū un izplatās uz austrumiem (pats par sevi saprotams, ka tas attiecas uz tautām, nevis atsevišķiem cilvēkiem). Te, mani mīļie draugi, ir izskaidrojums tai īpatnējai, pilnībā Vecajā derībā balstītajai Vilsona [ASV prezidenta] domāšanai, kas īstenībā grib iznīdēt to [kristīgo] gara spēku, kurš vēlas tikt pie vārda Eiropas vidienes un austrumu zemēs, lai arī viņš to, protams, noliedz. Tādēļ tagad, kad ir novērsts viss, kas it kā bija jānovērš veiksmīgas nākotnes vārdā, ir grūti izskaidrot, kādēļ pēc kara palikušajām tautām, kurām tika apgalvots, ka tām neko sliktu nevēl, tomēr ar dažnedažādiem aizbaidinājumiem turpina uzspiest to pašu [savstarpējā naida] politiku. Viņi turpina to darīt, jo īstenībā pretojas tam, kas pēdējos gadsimtos parādījās vidienes zemēs un austrumos kā cilvēcei nepieciešams garīgās attīstības auglis. Viņi neapzināti gribētu to izdzēst, jo negrib iesaistīties šajās norisēs.

Un tagad mēs pārdzīvojam ļoti nozīmīgu pasaules krīzi. Es bieži esmu dzirdējis cilvēkus jautājam: “Kādēļ cilvēki rietumos – angļi un franči – tik šausmīgi ienīst vāciešus?” Uz to ir ļoti vienkārša atbilde, mani mīļie draugi, bet tā ir ļoti izsmieļoša, un balstās tajā, ka cilvēks pats sevi vienmēr redz citādāk, nekā viņš redz otru, arī kā piederīgu vienai vai otrai tautai. Un es varu apgalvot, mani mīļie draugi, ka līdzīgas domas, kādas radās [filosofam] Maham, kad viņš iekāpa omnibusā vai gāja pa ielu, bieži mīt cilvēku zemapziņā. Jūs zināt, Mahs pats to stāsta: Reiz, būdams ļoti noguris, viņš iekāpa omnibusā un nepamanīja, ka pretī ieejai pie sienas bija piestiprināts spogulis. Viņš pamanīja, ka kāds cilvēks iekāpa no otras puses un apsēdās viņam pretī. Viņš nodomāja: “Kas par pretīgu skolmeistaru sēž man pretī!” Viņš neatpazīna pats sevi, jo sevi kā personu būtībā pazina ļoti slikti, bet viņš pēkšņi ieraudzīja sevi no malas, un tas nebūt nelikās viņam simpātiski.

Nu lūk, mani mīļie draugi, palūkojieties uz Viduseiropas gara vēsturi – nevis uz tās intīmākajiem vaibstiem, bet kopumā. Līdz Lesingam, t.i., līdz pat 18. gadsimta pēdējai trešdaļai, vācieši ļoti centās līdzināties frančiem. Jūs varat to redzēt visur. Apmēram no 12. gadsimta līdz pat 18. gadsimta otrai pusei vācieši centās līdzināties frančiem, izturējās tā, it kā tie būtu franči. Un to, ko franči sevi nesaskatīja vai arī, ja saskatīja, tad uztvēra kā kaut ko vērtīgu, to viņi šausmīgi ienīda, kad redzēja vāciešus to atdarinām. Cilvēks neapzināti veic visai īpatnēju pašizziņu. Redziet, franči neienīda pašus vāciešus, vāciešu būtību; franči ienīda sevi, kad ieraudzīja savu spoguļattēlu vācu dvēselē. Kopš tā laika sākās īpatnēja, šodien vēl pietiekami nenovērtēta angļu ietekme. Angļi, protams, redz sevi tikpat maz, cik sevi redzēja Mahs, bet viņi ievēro sevi spoguļattēlā, kas īpatnējā veidā kopš 18. gadsimta ir iemitinājies vācu dvēselē. Viņi nosoda angļi vācietī. Tas ir vienkāršs psiholoģisks atrisinājums, mani mīļie draugi. Ja nesāktos pasaules krīze, šāds stāvoklis turpinātos vēl ilgi, un izveidotos viena liela putra, no kuras tad izdalītos individualitātes, kam piemistu atsevišķas intīmas vācu būtības īpašības. Bet nelaime

un haoss ļaus no pasaules krīzes rasties tam, kam ir jārodas, kas vienmēr pastāvēja, bet zem Rietumu varas spiediena nevarēja atraisīties. Tādi ir patiesie fakti. Nav pamata pesimismam, arī Viduseiropā, bet to saprast var, tikai iedziļinoties cilvēces tapšanas pamatos.

Tas, mani mīļie draugi, ko tagad īsteno Antantes varas, var izskatīties visādi; tam ir ārkārtīgi maza nozīme, jo sirds dziļumos viņi grib neiespējamo: viņi grib aizkavēt to, kam jāiestājas Eiropas vidū un austrumos, jo tas ir saistīts ar cilvēces garīgo progresu. To nevar aizkavēt. Tas, mani mīļie draugi, no cilvēka, kurš uztver Zemes nākotni nopietni, prasa ticību garam. Tikai no gara, tikai no gara spēka nāks arī tik degošo sociālo problēmu atrisināšana. Bija nepieciešams mašīnu laikmetā parādīties 5 reiz 100 miljoniem neredzamu cilvēku, t.i., mašīnu, kas tos aizvietoja, lai cilvēki pamazām mācītos sajūst, ka viņi nedrīkst tikt apmaksāti, kā tiek apmaksātas mašīnas. Un bija nepieciešams, lai izraisītos šī šausmīgā katastrofa, kurā mašīnu laikmets ir svinējis savas lielākās uzvaras, bet šī katastrofa paveiks cilvēcisko spēku atraisīšanos. Un no šiem spēkiem cilvēks smelsies iespēju atkal pareizi saistīties ar dievišķo, ar garīgo pasauli. Un, tāpat kā cilvēka padzīšana no paradīzes, ko daudzi uzskata par visšausmīgāko notikumu cilvēces vēsturē, nav bijusi tikai nelaime vien, tā arī šī katastrofa, kas piemeklējusi cilvēci mūsu laikā, nav tikai un vienīgi nelaime. Galu galā, mani mīļie draugi, visvērtīgākās patiesības principā ir paradoksālas. Es bieži esmu pievērsies tam, ka mēs varētu teikt: cilvēki bija tik neganti, ka piesita krustā visvērtīgāko būtni, kas jebkad parādījusies uz Zemes – Kristu Jēzu. Viņi to nogalināja. Bet šajā nāvē, mani mīļie draugi, arī pastāv kristietības jēga. Pateicoties šai nāvei, notika tas, ko mēs saucam par Golgātas mistēriju. Bez šīs nāves nebūtu kristietības. Šī nāve ir atnesusi cilvēkiem svētību. Tā ir atnesusi Zemes cilvēkam spēku, ar kuru viņš varēs veidot jaunu nākotni. Tik paradoksāla ir īstenība. No vienas puses var teikt: tas bija neganti, ka cilvēki piesita Kristu krustā, un tomēr šī krustā sišana ir vissvarīgākais notikums uz Zemes. Nelaime ne vienmēr ir tikai nelaime. Nelaime bieži vien ir izejas punkts cilvēka izaugsmei un stiprinājumam.

GA 186, Dornach, 21.12.1918.